

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ ÁP DỤNG PHÁP LUẬT TRONG ĐIỀU TRA CÁC TỘI VI PHẠM QUY ĐỊNH VỀ BẢO VỆ ĐỘNG VẬT HOANG DÃ, ĐỘNG VẬT NGUY CẤP, QUÝ, HIẾM Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

ĐẶNG BÁ VINH*

Tóm tắt: Thời gian qua, các lực lượng chức năng đã phát hiện, xử lý rất nhiều vụ việc xâm hại động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm, đặc biệt là ngăn chặn các hành vi mua bán, vận chuyển trái phép động vật hoang dã (ĐVHD), động vật nguy cấp, quý, hiếm. Bài viết tập trung phân tích tình hình các tội vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD, bảo vệ động vật nguy cấp, quý, hiếm; những hạn chế trong việc áp dụng pháp luật để điều tra, từ đó đề xuất một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả áp dụng pháp luật trong điều tra các vụ án về tội phạm này.

Từ khóa: Động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm; áp dụng pháp luật; điều tra

Ngày nhận bài: 12/8/2024; Biên tập xong: 20/8/2024; Duyệt đăng: 26/08/2024

SOLUTIONS TO ENHANCE THE EFFECTIVENESS OF LAW APPLICATION IN INVESTIGATIONS OF THE CRIMES VIOLATING REGULATIONS ON THE PROTECTION OF WILD ANIMALS AND ENDANGERED, PRECIOUS AND RARE ANIMALS IN VIETNAM TODAY

Abstract: Recently, the authorities have detected and handled many cases of encroachment on wild animals and endangered, precious and rare animals, especially preventing illegal buying, selling and transporting of these animals. The article focuses on analyzing the situation of crimes violating regulations on the protection of wild animals and the protection of endangered, precious and rare animals; the limitations in law applications in investigating, thereby proposing some solutions to enhance the effectiveness of law applications in investigating cases of these crimes.

Keywords: Wild animals and endangered, precious and rare animals; law application; investigation

Received: Aug 12th, 2023; **Editing completed:** Aug 20th, 2024; **Accepted for publication:** Aug 26th, 2024

1. Tình hình các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm ở Việt Nam

Trong những năm gần đây, tình trạng khai thác, buôn bán, vận chuyển, buôn lậu, nuôi, nhốt các loài ĐVHD, động vật nguy cấp, quý, hiếm bao gồm cả các bộ phận của chúng như: Ngà voi, sừng tê giác, xương hổ, vẩy tê tê... diễn biến ngày càng phức tạp, dẫn đến việc suy giảm nghiêm trọng các cá thể hoang dã, quý, hiếm trong tự nhiên. Việt Nam được thế giới công nhận là một trong 16 nước trên thế giới có tính đa dạng sinh học cao, trong đó có hệ ĐVHD phong phú nhất. Tuy nhiên đến nay, nguồn ĐVHD quý, hiếm đã sụt giảm ở con số đáng báo động.

Trong giai đoạn 2020 - 2021, các cơ quan tiến hành tố tụng đã ra quyết định khởi tố

hình sự đối với 298 vụ án và 389 bị can do vi phạm các quy định pháp luật về bảo vệ ĐVHD và các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm (trong đó có 16 vụ án chưa xác định được người thực hiện hành vi phạm tội). Trong tổng số 298 vụ án nêu trên, đã xác định có 84 loài ĐVHD bị xâm hại. Trong đó, số vụ liên quan đến tê tê java (*Manis javanica*) chiếm tỷ lệ lớn nhất với 23,49% (70/298 vụ án), tiếp đến là rắn hổ mang chúa (*Ophiophagus hannah*) có tỷ lệ các vụ án đứng thứ hai, với 22,48% (67/298 vụ án), các loài rùa hộp trán vàng (chưa rõ loài cụ thể) và gấu ngựa (*Ursus thibetanus*) mỗi loài cùng chiếm tỷ lệ trong số các vụ án là 10,74% (32/298 vụ án), son

* Email: Dbvinhln@gmail.com

Thạc sĩ, Phòng Chính trị, Học viện Cảnh sát nhân dân

duong (*Capricornis milneedwardsii*) là 8,05% (24/298 vụ án), rùa đầu to (*Platysternum megacephalum*) là 6,71% (19/298 vụ án), các loài báo 6,04% (18/298 vụ án), các loài hổ 5,7% (17/298 vụ án), các loài tê giác 5,37% (16/298 vụ án). Trong năm 2022, đã có tổng số 130 vụ, việc vi phạm về ĐVHD được phản ánh trên báo chí (trong đó, hành vi săn bắt: 6 vụ; vận chuyển: 65 vụ; tàng trữ: 39 vụ và buôn bán: 20 vụ)¹. Trong 03 tháng đầu năm 2023, Trung tâm Giáo dục thiên nhiên (ENV) đã ghi nhận tổng cộng 861 vụ việc về ĐVHD, trong đó bao gồm 2.423 vi phạm riêng lẻ. Những vụ vi phạm này gồm 45 vụ buôn lậu/vận chuyển/buôn bán ĐVHD quy mô lớn, 610 vụ quảng cáo, bán lẻ ĐVHD và 204 vụ nuôi nhốt, tàng trữ ĐVHD, chủ yếu là các trường hợp nuôi nhốt ĐVHD còn sống. 59% trên tổng số 478 vụ vi phạm được người dân phát hiện và chuyển giao thông tin đến cơ quan chức năng qua đường dây nóng của ENV có kết quả xử lý thành công. Một vụ việc được coi là xử lý thành công nếu cơ quan chức năng tịch thu được tang vật ĐVHD; đối tượng bị phát hiện, bắt giữ và truy cứu trách nhiệm hình sự/xử phạt vi phạm hành chính theo quy định; hoặc đối tượng chủ động chấp hành pháp luật sau khi được cơ quan chức năng hoặc ENV tuyên truyền, khuyến cáo. Cũng trong 03 tháng đầu năm 2023, với sự hỗ trợ của ENV, các cơ quan chức năng đã tịch thu hoặc tiếp nhận chuyển giao 994 cá thể ĐVHD còn sống bao gồm 43 cá thể khỉ, 05 cá thể gấu ngựa, 389 cá thể rùa cạn, rùa nước ngọt, 02 cá thể vượn, 458 cá thể chim và nhiều loài ĐVHD khác. Ngoài ra, 298 vụ vi phạm liên quan đến quảng cáo bán ĐVHD trực tuyến đã được xóa bỏ thành công nhờ sự can thiệp của các cơ quan chức năng, khuyến cáo chấp hành pháp luật của ENV và sự phối hợp của các nhà cung cấp mạng xã hội sau khi tiếp nhận thông tin từ ENV. Kể từ khi thành lập năm 2005, Phòng bảo vệ ĐVHD của ENV

đã ghi nhận tổng cộng 26.538 vụ việc, trong đó bao gồm 74.176 vi phạm riêng lẻ².

Ngoài ra, hiện nay có nhiều vụ việc buôn bán ĐVHD trên mạng được các cơ quan phát hiện. Trong năm 2023, cơ sở dữ liệu của ENV đã ghi nhận 1.832 vụ việc vi phạm về ĐVHD trên Internet, bao gồm 8.358 vụ việc quảng cáo, buôn bán nhỏ lẻ và 118 trường hợp buôn bán có tính chất chuyên nghiệp³.

2. Những hạn chế, vướng mắc, bất cập trong áp dụng pháp luật điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm

Nghiên cứu thực tiễn điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD, động vật nguy cấp, quý, hiếm thời gian qua cho thấy những hạn chế, vướng mắc sau đây:

Một là, hạn chế, vướng mắc trong các quy định của pháp luật

Thứ nhất, Điều 244 Bộ luật Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2017 (BLHS năm 2015) chưa có quy định cụ thể về số lượng, khối lượng hoặc giá trị đối với sản phẩm của động vật nguy cấp, quý hiếm. Mặc dù, thuật ngữ “bộ phận cơ thể không thể tách rời sự sống” quy định tại Điều luật này đã được giải thích tại Nghị quyết số 05/2018/NQ-HĐTP ngày 05/11/2018 của Hội đồng Thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao, nhưng “vây” của một số loài động vật chưa được hướng dẫn cụ thể, dẫn đến còn một số ý kiến khác nhau trong việc xác định vây có phải là bộ phận cơ thể không thể tách rời sự sống của động vật hay không.

Thứ hai, Điều 164 Bộ luật Tố tụng hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2021 (BLTTHS năm 2015) có quy định về nhiệm vụ, quyền hạn của Cơ quan tiến hành một số hoạt động điều tra. Trong đó, điều luật này quy định rõ:

¹ Nguyễn Bích Diệp (2023), *Một số khó khăn, vướng mắc trong thực tiễn thi hành pháp luật hình sự về bảo vệ động vật hoang dã*, <https://vksquangninh.gov.vn/mot-so-kho-khan-vuong-mac-trong-thuc-tien-thi-hanh-phap-luat-hinh-su-ve-bao-ve-dong-vat-hoang-da/>.

² Trung tâm Giáo dục thiên nhiên, *Bản tin bảo vệ động vật hoang dã số 01/2023*, <https://thiennhien.org/uploads/wcb-01-2023-vn-august-14-2023-final-short-ver.pdf>.

³ Hồng Minh (2024), *Buôn bán động vật hoang dã trên mạng xã hội: Diễn biến phức tạp*, Báo Pháp luật Việt Nam. <https://baophapluat.vn/buon-ban-dong-vat-hoang-da-tren-mang-xa-hoi-dien-bien-phuc-tap-post505491.html>.

“Các cơ quan khác được giao nhiệm vụ tiến hành một số hoạt động điều tra trong khi làm nhiệm vụ của mình, nếu phát hiện sự việc có dấu hiệu tội phạm thì có quyền khởi tố vụ án hình sự, tiến hành hoạt động điều tra ban đầu...”. Tuy nhiên, Điều 4 BLTTHS năm 2015 chưa có nội dung giải thích về thuật ngữ “hoạt động điều tra ban đầu”, dẫn đến việc có nhiều cách hiểu khác nhau về hoạt động điều tra ban đầu, gây khó khăn cho quá trình áp dụng điều luật trên thực tiễn.

Thứ ba, Điều 38 Luật Tổ chức cơ quan điều tra hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2021) quy định về nhiệm vụ, quyền hạn của cơ quan thuộc lực lượng Cảnh sát nhân dân được giao tiến hành một số hoạt động điều tra (trong đó có lực lượng Cảnh sát phòng, chống tội phạm về môi trường) được quyền khởi tố vụ án hình sự, lấy lời khai, khám nghiệm hiện trường, khám xét, thu giữ, tạm giữ và bảo quản vật chứng, tài liệu liên quan trực tiếp đến vụ án, chuyển hồ sơ vụ án cho Cơ quan Cảnh sát điều tra có thẩm quyền trong thời hạn 07 ngày, kể từ ngày ra quyết định khởi tố vụ án. Như vậy, Cục trưởng Cục Cảnh sát phòng, chống tội phạm về môi trường, Trưởng phòng Cảnh sát phòng, chống tội phạm về môi trường, Công an cấp tỉnh được quyền triển khai lực lượng, tổ chức khám nghiệm hiện trường.

Tuy nhiên, theo quy định tại Điều 201 BLTTHS năm 2015, Điều tra viên là chủ thể duy nhất chủ trì khám nghiệm hiện trường tại nơi xảy ra vụ án hoặc nơi phát hiện tội phạm. Ngoài Điều tra viên, Điều 201 BLTTHS năm 2015 chưa quy định những chủ thể khác được chủ trì hoặc tổ chức hoạt động khám nghiệm hiện trường.

Thứ tư, các Nghị định số 06/2019/NĐ-CP ngày 22/01/2019 về quản lý thực vật rừng, động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm và thực thi Công ước về buôn bán quốc tế các loại động vật, thực vật hoang dã nguy cấp; Nghị định số 64/2019/NĐ-CP ngày 16/7/2019 về sửa đổi Điều 7 Nghị định số 160/2013/NĐ-CP ngày 12/11/2013 của Chính phủ về tiêu chí xác định loài và chế độ quản lý loài thuộc danh mục

loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ có những quy định chồng chéo. Danh mục các loài nguy cấp, quý, hiếm được ưu tiên bảo vệ được ban hành kèm theo Nghị định số 160/2013/NĐ-CP có đến 69 loài động vật và 11 loài thực vật trùng với Danh mục các loài động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm được ban hành kèm theo Nghị định số 32/2006/NĐ-CP về quản lý thực vật rừng, động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm như gấu, voi, hổ,... Hơn nữa, việc các loài có tên trong nhiều danh mục ở các văn bản khác nhau sẽ khiến công tác quản lý, bảo vệ và khai thác các loài này gặp nhiều khó khăn, đặc biệt là đối với các cơ quan áp dụng pháp luật.

Thứ năm, theo Luật Giám định tư pháp thì Cơ quan khoa học CITES (Tổ chức giám định chuyên môn) hay một số cơ quan ngang Bộ (Viện Sinh thái và Tài nguyên sinh vật thuộc Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam) chưa được đưa vào danh sách tổ chức giám định tư pháp công lập, trong khi đây là các cơ quan có chuyên môn cao trong giám định đối với mẫu vật nghi là động vật, thực vật hoang dã, nguy cấp, quý, hiếm.

Hai là, hạn chế, vướng mắc trong hoạt động xử lý tố giác, tin báo về tội phạm và tiến hành các biện pháp khẩn cấp tại hiện trường vụ án xâm hại động vật hoang dã

Quá trình giải quyết tố giác, tin báo về tội phạm, kiến nghị khởi tố có thu giữ động vật, sản phẩm của ĐVHD, động vật nguy cấp, quý, hiếm. Việc thu giữ, bảo quản, xử lý động vật, sản phẩm của ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm trong giai đoạn này chưa có hướng dẫn cụ thể. Trong giai đoạn xác minh, giải quyết nguồn tin về tội phạm, cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng phải tiến hành các biện pháp theo quy định của pháp luật để thu thập các tài liệu, chứng cứ nhằm xác định có hay không có dấu hiệu của tội phạm. Tuy chưa có quyết định khởi tố vụ án nhưng trong nhiều trường hợp, do tính chất của vật chứng là ĐVHD, phải bảo vệ cá thể động vật sống nhưng trên thực tế việc này không dễ thực hiện vì động vật sống, bộ phận và các sản

phẩm từ động vật phải có biện pháp chăm sóc và bảo quản đặc biệt so với các loại vật chứng khác, từ đó đòi hỏi các cơ quan có thẩm quyền phải nhanh chóng xử lý trong quá trình xác minh, giải quyết tin báo, tố giác về tội phạm, kiến nghị khởi tố⁴. Điều này gây khó khăn, vướng mắc và mất thời gian cho các cơ quan chức năng trong giai đoạn xử lý tố giác, tin báo về tội phạm.

Bên cạnh đó, theo Nghị định số 157/2013/NĐ-CP quy định xử phạt hành chính về quản lý rừng, phát triển rừng, bảo vệ rừng và quản lý lâm sản chỉ quy định về thẩm quyền xử phạt của các lực lượng Công an, Biên phòng, Kiểm lâm, chưa quy định thẩm quyền xử phạt của lực lượng Hải quan. Theo Điều 153, Điều 163 BLTTHS năm 2015 và Điều 234, 244 BLHS năm 2015, Hải quan và cơ quan Kiểm lâm chỉ có thẩm quyền tố tụng hình sự đối với một số tội danh buôn bán ĐVHD trái phép, trong đa số trường hợp, phải chuyển giao kết quả điều tra, hồ sơ vụ án cho Cơ quan có thẩm quyền tố tụng hình sự. Điều này làm ảnh hưởng đến hiệu quả công tác điều tra của cơ quan Hải quan và Kiểm lâm khi hai lực lượng này là hai lực lượng phát hiện và bắt giữ nhiều vụ buôn bán ĐVHD trái phép. Việc chờ xử lý, khởi tố về tội buôn bán động vật hoang dã trái phép khiến Hải quan và Kiểm lâm gặp khó khăn khi áp dụng biện pháp giữ người trong trường hợp khẩn cấp cũng như trong xử lý vật chứng.

Ba là, hạn chế, bất cập trong công tác tổng kết kinh nghiệm, tổ chức tập huấn nâng cao kiến thức về pháp luật và nhận biết các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm cho Cơ quan điều tra các cấp

Hiện nay, công tác tổng kết kinh nghiệm và tổ chức tập huấn nâng cao kiến thức về pháp luật và nhận biết các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm cho Cơ quan điều tra các cấp vẫn còn nhiều hạn chế và bất cập. Những khóa

tập huấn chuyên sâu về pháp luật và kỹ năng nhận biết các loài ĐVHD nguy cấp, quý, hiếm như tập huấn kỹ năng nhận dạng mẫu vật ngà voi và một số loài ĐVHD quý, hiếm⁵ được tổ chức rất hạn chế. Một trong những vấn đề chính là sự thiếu hụt về nguồn lực tài chính và nhân lực chuyên môn để triển khai các chương trình tập huấn thường xuyên và có chất lượng. Nhiều cơ quan điều tra, đặc biệt là ở các vùng xa xôi và hẻo lánh, không có điều kiện tiếp cận với các tài liệu chuyên môn cập nhật và các buổi đào tạo chuyên sâu. Thêm vào đó, sự phối hợp giữa các cơ quan liên quan như Kiểm lâm, Hải quan và Cảnh sát môi trường chưa thực sự chặt chẽ và hiệu quả, dẫn đến việc chia sẻ thông tin và kinh nghiệm còn hạn chế. Các chương trình tập huấn, nếu có, thường không đủ thời gian và không được thiết kế cụ thể để đáp ứng nhu cầu thực tế của các Điều tra viên. Điều này dẫn đến việc nhiều Điều tra viên thiếu kiến thức cần thiết về pháp luật liên quan và khả năng nhận biết, phân loại các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm. Bên cạnh đó, việc áp dụng các phương pháp giảng dạy và tài liệu tập huấn còn lạc hậu, không theo kịp sự phát triển của công nghệ và tình hình tội phạm buôn bán động vật hoang dã ngày càng phức tạp. Sự thiếu hụt trong việc cập nhật và đổi mới các chương trình đào tạo cũng là một rào cản lớn trong việc nâng cao năng lực và hiệu quả công tác điều tra.

Bốn là, hạn chế trong công tác phối hợp và hợp tác quốc tế trong điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, nguy cấp, quý, hiếm

Hiện nay, công tác phối hợp và hợp tác quốc tế trong điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm vẫn còn nhiều hạn chế và bất cập. Một trong những vấn đề chính là sự thiếu hụt về thông tin liên lạc và chia sẻ dữ liệu giữa các quốc gia. Nhiều cơ quan điều tra không

⁴ Lê Bá Đức (2024), *Hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự về xử lý vật chứng là động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm*, <https://danchuphapluat.vn/hoan-thien-phap-luat-to-tung-hinh-su-ve-xu-ly-vat-chung-la-dong-vat-hoang-da-dong-vat-nguy-cap-quy-hiem>.

⁵ Thu Uyên, Quỳnh Anh (2024), *Tập huấn kỹ năng nhận dạng động vật hoang dã, quý, hiếm*, <https://thanhuyhanoi.vn/tin-tuc/kinh-te-van-hoa-xa-hoi/tap-huan-ky-nang-nhan-dang-dong-vat-hoang-da-quy-hiem-50003238.html>.

có kênh thông tin trực tiếp và hiệu quả để trao đổi thông tin về các vụ việc liên quan đến buôn bán ĐVHD, dẫn đến việc chậm trễ trong quá trình điều tra và bắt giữ tội phạm. Thêm vào đó, sự khác biệt về pháp luật và quy định giữa các quốc gia cũng là một rào cản lớn. Các quốc gia có quy định và biện pháp xử lý khác nhau đối với các tội phạm xâm hại ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm. Điều này gây khó khăn cho việc phối hợp và thực thi pháp luật một cách đồng bộ và hiệu quả. Các hiệp định quốc tế như Công ước quốc tế về buôn bán các loại động, thực vật hoang dã nguy cấp (CITES) mặc dù đã có hiệu lực, nhưng việc triển khai và tuân thủ còn chưa đồng đều giữa các quốc gia thành viên.

Ngoài ra, nguồn lực tài chính và kỹ thuật cũng là một yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến khả năng hợp tác quốc tế. Nhiều quốc gia, đặc biệt là các nước đang phát triển, thiếu hụt nguồn lực để đầu tư vào các công nghệ và phương pháp hiện đại nhằm phát hiện và điều tra các vụ án liên quan đến ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm. Điều này dẫn đến sự chênh lệch về năng lực điều tra giữa các quốc gia, làm giảm hiệu quả của các nỗ lực hợp tác quốc tế.

Cuối cùng, vấn đề đào tạo và nâng cao năng lực cho các cán bộ điều tra cũng chưa được chú trọng. Việc thiếu các chương trình đào tạo chuyên sâu về hợp tác quốc tế và các kỹ năng điều tra hiện đại làm giảm khả năng của các cơ quan điều tra trong việc đối phó với các tội phạm xâm hại ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm vốn ngày càng trở nên tinh vi và phức tạp.

3. Các biện pháp bảo đảm áp dụng đúng pháp luật trong điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm

3.1. Hoàn thiện các quy định của pháp luật trong điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm

Thứ nhất, cần sửa đổi Điều 244 BLHS năm 2015 theo hướng quy định rõ số lượng, khối lượng hoặc giá trị sản phẩm của động

vật nguy cấp, quý, hiếm làm căn cứ truy cứu trách nhiệm hình sự. Bên cạnh đó, cần nghiên cứu, xây dựng và ban hành văn bản pháp luật hướng dẫn cụ thể các khái niệm còn chưa cụ thể, rõ ràng như “*bộ phận cơ thể không thể tách rời sự sống*”, “*vây*” của một số loài động vật...

Thứ hai, cần chỉnh sửa, bổ sung nội dung giải thích các thuật ngữ: “*Hoạt động điều tra ban đầu*”, “*hoạt động điều tra tiếp theo*” trong quy định tại Điều 4 BLTTHS năm 2015 nhằm bảo đảm tính thống nhất trong cách hiểu và áp dụng điều luật trên trong thực tiễn.

Thứ ba, cần sửa đổi nội dung Điều 201 BLTTHS năm 2015 và Điều 38 Luật Tổ chức cơ quan điều tra hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2021 nhằm bảo đảm sự thống nhất trong các quy định này, cũng như cần ban hành các văn bản pháp luật hướng dẫn cụ thể, thống nhất về quy định tại các điều luật này nhằm tạo thuận lợi cho thực tiễn áp dụng pháp luật.

Thứ tư, cần sửa đổi các Nghị định số 06/2019/NĐ-CP ngày 22/01/2019 về quản lý thực vật rừng, động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm và thực thi Công ước về buôn bán quốc tế các loại động vật, thực vật hoang dã nguy cấp; Nghị định số 64/2019/NĐ-CP ngày 16/7/2019 về sửa đổi Điều 7 Nghị định số 160/2013/NĐ-CP ngày 12/11/2013 của Chính phủ về tiêu chí xác định loài và chế độ quản lý loài thuộc danh mục loài nguy cấp, quý, hiếm nhằm khắc phục các hạn chế, bất cập trong các văn bản này, từ đó tạo thuận lợi cho thực tiễn áp dụng.

Thứ năm, cần bổ sung Cơ quan khoa học CITES (Tổ chức giám định chuyên môn) là cơ quan giám định công lập theo Luật Giám định tư pháp đối với mẫu vật nghi là động vật, thực vật hoang dã, nguy cấp, quý, hiếm. Hiện nay, các Cơ quan khoa học của CITES hay một số cơ quan ngang Bộ (Viện Sinh thái và Tài nguyên sinh vật thuộc Viện Hàn lâm Khoa học và Công nghệ Việt Nam) chưa được đưa vào danh sách giám định tư pháp, hoặc chính Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, Ủy ban nhân dân cấp tỉnh cũng chưa đủ

thẩm quyền đưa vào danh sách này.

3.2. Tổ chức hiệu quả hoạt động xử lý tố giác, tin báo về tội phạm và tiến hành các biện pháp cấp bách tại hiện trường các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm

Thứ nhất, việc tiếp nhận tố giác, tin báo về tội phạm, nắm tình hình và tiến hành kiểm tra, xác minh phải được thực hiện nghiêm túc theo đúng quy định của pháp luật. Đồng thời, phải tiến hành khẩn trương, triển khai các biện pháp để kiểm tra, xác minh tố giác, tin báo về tội phạm làm cơ sở cho việc đưa ra những nhận xét, đánh giá khách quan, đầy đủ về sự việc nhằm bảo đảm đầy đủ căn cứ để khởi tố vụ án hình sự.

Thứ hai, đề xuất sửa đổi Nghị định số 157/2013/NĐ-CP để trao quyền cho lực lượng Hải quan có thẩm quyền xử phạt hành chính về quản lý rừng, phát triển rừng, bảo vệ rừng và quản lý lâm sản. Tăng cường mối quan hệ hợp tác giữa Hải quan, Kiểm lâm, Cơ quan điều tra và Viện kiểm sát nhân dân. Thiết lập các quy trình chính thức và các lực lượng đặc nhiệm chung để tạo điều kiện cho việc chuyển giao và xử lý nhanh chóng các vụ án buôn bán động vật hoang dã trái phép.

Thứ ba, giải quyết tố giác, tin báo trong trường hợp liên quan đến nhiều đơn vị có thẩm quyền giải quyết tố giác, tin báo về tội phạm. Đối với tố giác, tin báo về tội phạm thuộc thẩm quyền giải quyết của Cơ quan điều tra nhưng có nội dung liên quan đến nhiều đơn vị có chức năng giải quyết thuộc Cơ quan điều tra thì Thủ trưởng hoặc Phó Thủ trưởng Cơ quan điều tra cần ra quyết định tách tố giác, tin báo để phân công và phối hợp thực hiện.

3.3. Tăng cường tổng kết kinh nghiệm, tổ chức tập huấn, bổ sung, hoàn thiện kiến thức về pháp luật và nhận biết các loài động vật nguy cấp, quý, hiếm cho Cơ quan điều tra các cấp

Thứ nhất, các cấp lãnh đạo, chỉ huy của lực lượng điều tra các đơn vị, địa phương cần quán triệt và thống nhất nhận thức về việc

tổ chức sơ kết, tổng kết. Cần xác định sơ kết, tổng kết là một hoạt động thường niên của toàn lực lượng, tất cả các đơn vị đều phải làm báo cáo chi tiết để các Bộ, Ngành tổng hợp tình hình chung trên phạm vi cả nước. Lãnh đạo, chỉ huy đơn vị đó có thể lựa chọn các chủ đề hoặc các mảng công tác khác nhau gắn với hoạt động của đơn vị mình như: Tổ chức tổng kết rút kinh nghiệm đối với một vụ án cụ thể, điển hình; tổ chức nghe trình sát báo cáo tình hình địa bàn, kết quả công tác điều tra một vụ án cụ thể, những vấn đề cần phải rút kinh nghiệm trong quá trình tiếp nhận tố giác, tin báo về tội phạm, khám xét, tạm giữ, thu giữ đồ vật, tài liệu có liên quan đến vụ án...

Thứ hai, cần tăng cường trao đổi thông tin giữa Cơ quan điều tra các đơn vị, địa phương với các trung tâm nghiên cứu khoa học nghiệp vụ, các cơ sở đào tạo trong Công an nhân dân, Quân đội nhân dân, Viện kiểm sát nhân dân để tổng kết hoạt động điều tra tội phạm xâm hại ĐVHD: Tổ chức các cuộc hội thảo, tọa đàm khoa học... để tiếp tục làm rõ những vấn đề lý luận mới đặt ra. Trên cơ sở đó giải quyết những tồn tại, hạn chế trong thực tiễn tiến hành hoạt động nghiệp vụ trong giai đoạn điều tra tội phạm vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD.

Thứ ba, trong quá trình tổ chức rút kinh nghiệm đối với các vụ án vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD trên địa bàn các đơn vị, địa phương, Cơ quan điều tra cần phải phát hiện và làm rõ được các đặc điểm mới về dấu vết phổ biến của loại tội phạm này; các thủ đoạn mới mà các đối tượng phạm tội sử dụng để gây án, các phương thức, cách thức mới được sử dụng nhằm che giấu tội phạm. Từ đó, đề ra phương hướng, biện pháp, chiến thuật điều tra phù hợp nhằm phát hiện, truy bắt và xử lý đối tượng phạm tội theo quy định của pháp luật.

3.4. Tăng cường phối hợp và hợp tác quốc tế chặt chẽ với các cơ quan thực thi pháp luật trong và ngoài nước trong điều tra các vụ án về các tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm

Thứ nhất, tổ chức thực hiện quy chế phối hợp giữa lực lượng Công an các đơn vị, địa phương với các lực lượng chức năng khác như: Hải quan, Kiểm lâm, Thanh tra Tài nguyên môi trường, Viện kiểm sát, Tòa án... ở từng địa phương trong công tác đấu tranh, phòng chống tội phạm xâm hại ĐVHD. Đặc biệt chú trọng về quy chế phối hợp giữa lực lượng Công an với Viện Kiểm sát nhân dân và Tòa án nhân dân cùng cấp trong việc trao đổi thông tin phục vụ điều tra, truy tố, xét xử tội phạm xâm hại ĐVHD.

Thứ hai, hàng năm cần tiến hành sơ kết, tổng kết đánh giá việc thực hiện quan hệ phối hợp giữa các lực lượng trong công tác phòng, chống tội phạm về môi trường nói chung, công tác phòng chống tội phạm vi phạm quy định về bảo vệ ĐVHD, nguy cấp, quý, hiếm nói riêng. Thông qua công tác sơ kết, tổng kết để đưa ra các phân tích, đánh giá những thuận lợi, khó khăn, những kết quả đã đạt được, những hạn chế, thiếu sót và vướng mắc trong quá trình phối hợp hoạt động của lực lượng Công an với các lực lượng khác. Từ đó đề ra phương hướng, nhiệm vụ để nâng cao hiệu quả quan hệ phối hợp trong thời gian tới.

Thứ ba, tổ chức hiệu quả hoạt động hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm xâm hại ĐVHD trên tuyến biên giới Việt Nam - Lào, Việt Nam - Trung Quốc, Việt Nam - Campuchia và các nước trên thế giới. Trong đó, lực lượng Công an, Kiểm lâm, Hải quan... và các đơn vị địa phương phối hợp, tham mưu, đề xuất nội dung hợp tác được thực hiện trên một số vấn đề cụ thể như: Thiết lập cơ chế liên lạc, tín hiệu liên lạc, hình thức liên lạc để chia sẻ thông tin kịp thời, hiệu quả giữa các đơn vị phối hợp, đảm bảo tính hiệu quả trong phòng ngừa và đấu tranh với các hoạt động buôn bán, vận chuyển trái phép ĐVHD, động vật nguy cấp, quý, hiếm; chia sẻ thông tin về thủ đoạn mà đối tượng phạm tội sử dụng để mua bán, vận chuyển; tổ chức tuần tra biên giới chung giữa lực lượng chức năng hai nước; phối hợp quản lý và tuần tra,

kiểm soát đối với các đường mòn, lối mở, khu vực cánh gà tại khu vực biên giới, gần các cửa khẩu./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nghị định 06/2019/NĐ-CP ngày 22/01/2019 về quản lý thực vật rừng, động vật rừng nguy cấp, quý, hiếm và thực thi Công ước về buôn bán quốc tế các loại động vật, thực vật hoang dã nguy cấp;
2. Nguyễn Bích Diệp (2023), *Một số khó khăn, vướng mắc trong thực tiễn thi hành pháp luật hình sự về bảo vệ động vật hoang dã*, <https://vksquangninh.gov.vn/mot-so-kho-khan-vuong-mac-trong-thuc-tien-thi-hanh-phap-luat-hinh-su-ve-bao-ve-dong-vat-hoang-da/>;
3. Lê Bá Đức (2024), *Hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự về xử lý vật chứng là động vật hoang dã, động vật nguy cấp, quý, hiếm*, <https://danchuphapluat.vn/hoan-thien-phap-luat-to-tung-hinh-su-ve-xu-ly-vat-chung-la-dong-vat-hoang-da-dong-vat-nguy-cap-quy-hiem/>;
4. Nghị quyết số 05/2018/NQ-HĐTP ngày 05/11/2018 hướng dẫn áp dụng Điều 234 về tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật hoang dã và Điều 244 về tội vi phạm quy định về bảo vệ động vật nguy cấp, quý, hiếm của Bộ luật Hình sự;
5. Hồng Minh (2024), *Buôn bán động vật hoang dã trên mạng xã hội: Diễn biến phức tạp*, <https://baophapluat.vn/buon-ban-dong-vat-hoang-da-tren-mang-xa-hoi-dien-bien-phuc-tap-post505491.html>;
6. Bộ Luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017);
7. Bộ Luật Tố tụng hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2021);
8. Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam (sửa đổi, bổ sung năm 2013);
9. Luật Tổ chức Cơ quan điều tra hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2021);
10. Trung tâm Giáo dục thiên nhiên, *Bản tin bảo vệ động vật hoang dã số 01/2023*, <https://thiennhien.org/uploads/wcb-01-2023-vn-august-14-2023-final-short-ver.pdf>;
11. Thu Uyên, Quỳnh Anh (2024), *Tập huấn kỹ năng nhận dạng động vật hoang dã, quý hiếm*, <https://thanhuyhanoi.vn/tin-tuc/kinh-te-van-hoa-xa-hoi/tap-huan-ky-nang-nhan-dang-dong-vat-hoang-da-quy-hiem-50003238.html>.